

Rok VI:2008

Numer 26 (179)

Data odczytu: 17.9.2008

Data wydania: 17.9.2008

739. spotkanie

Edward Wiśniewski

Historia budowli sakralnych we wsi Mokre

Wieś Mokre jest położona w odległości 10 km na północ od Grudziądza, po lewej stronie traktu malborskiego.

1. Kościół parafialny p w. Wniebowzięcia NMP w Mokrem.

Obiekt ten jest usytuowany w północno-wschodniej części wsi i został wybudowany przez Zakon Krzyżacki około 1300 r. w stylu gotyku nadwiślańskiego. Podlegał diecezji pomorzańskiej, utworzonej już w 1243 r. Kościół, jako obiekt sakralny, jest zarazem budowlą obronna, o czym świadczy brak okien od strony północnej, masywna wieża oraz mur obronny o wysokości 1,55 m wokół kościoła. Od kościoła było przejście podziemne w kierunku rzeki Osy. Kościół zbudowano z cegły na cokole z kamienia polnego w stylu gotyckim. Posiadał ona wyraźne cechy budownictwa krzyżackiego, na co wskazuje układ wendyjski, a także blendy w szczytach i na wieży. Po podpisaniu w 1466 r. „Pokoju Toruńskiego”, kończącego wojnę z Krzyżakami – Mokre zostało przyłączone do Polski i ówczesnej diecezji chełmińskiej, a patronat nad tą miejscowością zaczął sprawować sam król Jan Kazimierz, który podarował kościołowi monstrancję. W latach 1548-1572, gdy król Zygmunt August nadał luteraanom przywilej religijny, kościół był w posiadaniu protestantów i dopiero w 1598 r. król Zygmunt III nakazuje zwrócić kościół katolikom, ale do 1620 r. nie mógł być użytkowany.

W 1628 r. kościół został spalony przez Szwedów, a w latach 1641-1650 nastąpiła jego odbudowa. Z tego okresu odbudowy pochodzi górna część wieży oraz partie ścian nawy i zakrystii powyżej tynkowanego fryzu. W jednonawowym wnętrzu widzimy pozornie kolebkowane drewniane sklepienie. Wyposażenie wnętrza, jak ołtarze, ambona z r. 1677, oraz konfesjonał z 1684 r. są barokowe. Dzwon jest z 1700 r. W głównym ołtarzu znajduje się cudowny obraz Matki Bożej Wniebowziętej, stojącej na sierpie księżycy, wśród gwiazd, ze złożonymi rękami w geście modlitewnym. Obraz ufundowany przez rodzinę Białochońskich, przedstawia moment koronacji Matki Bożej. Twarz Marii jest młoda, - o rysach dziecięcych, prostym nosie, małych ustach, wyraźnie zarysowanych łukach brwiowych i ciemnych oczach. Matka Boska jest odziana w niebieski płaszcz, spięty pod szyją. W górnej części obrazu widzimy na tle złocistego nieba Trójcę Przenajświętszą z Duchem Świętym, unoszącym się w postaci gołębicy nad głową Matki Bożej. Po prawej stronie jest siedząca postać Boga Ojca, wśród szaro-białych obłoków, zza których wychylają się aniołki, wpatrzony w oblicze Matki. W lewym rogu obrazu siedzi profilem Chrystus – wzrok ma skierowany ku środkowi obrazu, na Matkę swoją. W 1650 rodzina Białochońskich obraz ten ofiarowała kościołowi i wkrótce został uznany za cudowny, obdarowany przez papieża Klemensa XII i Leona XIII odpustami. Przed obrazem modlono się i proszono o łaski, składano śluby, zawieszano wota i inne kosztowności (164 szt.). W odpowiedzi na modlitwy zanotowano niezwykle łaski, jak np. uzdrowienie żony właściciela wsi – Zofii Borowskiej, która cierpiała na paraliż nóg w 1684 r. Jako wotum dziękczynne Zofia ufundowała Matce Bożej srebrną sukienkę i kazała odnowić główny ołtarz. Do odnowienia kościoła i upiększenia jego wnętrza przyczynili się

proboszcz Tomasz Poniatowski, późniejszy dziekan w Radzynie, proboszcz kapituły chełmińskiej – Jan Patrykowski. Materialnie pomagały im rodziny Białochowskich, Reichenbachów, Dąbskich, Borowskich innych. W XVIII w. zrodziła się tradycja pielgrzymowania z pobliskich okolic.

Siłą przyciągającą pielgrzymów jest fakt, że po prawej stronie Wisły od Malborka do Grudziądza nie było żadnego miejsca kultowego. Ten kult maryjny stał się ratunkiem dla Polaków przeżywających później czasy zaboru. Wg spisu z 1868 r. parafia liczyła 673 dusz, a w 1884 r. – 748 dusz, ale utraciła dwie kaplice - w Białochowie i w Mokrem. W roku 1920 parafia Mokre znalazła się w granicach Państwa Polskiego, jednak część ludności polskiej znalazła się na terenie Prus Wschodnich. Czyciele Marii, nielegalnie przekraczali granicę, by wziąć udział w odpuszcie w dniu 15 sierpnia.

Po II wojnie światowej wznowiono pielgrzymki z pobliskich miejscowości, w obrębie ok. 15 km, które trwają do dnia dzisiejszego. W czasie napaści Niemców na Polskę, we wrześniu 1939 r. kościół został zamknięty. Aresztowano proboszcza ks. Aleksandra Pronobisa. Więziono go w obozach koncentracyjnych w Chełmnie, Stutthofie, Sachsenhausen i Dachau. Wikariusza – ks. Franciszka Kędzierskiego rozstrzelano w pobliskim lesie.

Lata powojenne przyniosły ożywienie kultu Matki Bożej Mokrzańskiej. W dniu 19 VI 1962 r. proboszczem parafii został mianowany ks. Józef Sołobodowski, urodzony w dniu 17 III 1922 r. w Lubawie, w licznej rodzinie. Ojciec był krawcem. W 1955 r. ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Pelplinie i otrzymał święcenia kapłańskie z rąk biskupa chełmińskiego Kazimierza Kowalskiego. Początkowo był wikariuszem parafii św. św. Piotra i Pawła w Kamieniu Krajeńskim. Jednocześnie ukończył dodatkowe studia na Wydziale Historii i Sztuki Sakralnej na KUL w Lublinie. Od 1968 r. jest diecezjalnym kapelanem głuchoniemych i z tytułu tej działalności został odznaczony Odznaką Honorową Polskiego Związku Głuchych. Z jego inicjatywy powstała w plebanii filia Muzeum Diecezjalnego w Pelplinie. na uwagę zasługują ornaty z XVII i XVIII w., oraz feretrony, rzeźby ludowe z drewna, portret trumienny na blasze cynowej nieznaney niewiasty, księgi liturgiczne itp.

Obecnie parafia w Mokrem należy do dekanatu Grudziądz I w diecezji toruńskiej.

2. Kościół parafialny- filialny w Wielkim Welczu, p. w. św. Jana Chrzciciela.

Kościół ten był kościołem parafialnym, powstałym na przełomie XIII i XIV w., w stylu gotyckim, zwrócony częścią prezbiterialną ku zachodowi. Jest murowany z cegły, otynkowany, ze szczytem wschodnim konstrukcji szkieletowej. Wnętrze jest nakryte sklepieniem o łuku obniżonym z profilowanym gzymsem u podstawy zapewne z 1737 r.

Na wyposażenie składają się m. in. barokowy ołtarz, ambona, barokowa rzeźba Chrystusa z II połowy XVII w. Na dzwonnicy mieszczącej się obok kościoła, wśród dzwonów wisi ten odlany z 1612 r.. Historia nie szczędziła i smutnych wydarzeń. Od powstania parafii (1300 r.) do 1614 r. oprócz wsi Kościelnej należały również Mały Welcz, Bundeswisse, Rusinowo. Jednakże wskutek zalewania terenu przez Wisłę, wieś się wyludniła. Do upadku kościoła i jego zamknięcia przyczyniły się również najazdy Szwedów. Dopiero rozwój wsi w XVIII w. przyczynił się do powstania parafii. Obecnie jest kościołem filialnym parafii Wniebowzięcia NMP w Mokrem.

3. Kościół poewangelicki w Mokrem

Rząd pruski po otrzymaniu środków z kontrybucji francuskiej – po zwycięskiej wojnie w 1871 r. z Francją wznosił wiele budynków użyteczności publicznej jak: poczty, szkoły, dworce i kościoły dla wyznawców wyznania ewangelickiego.

Tak było też i w okolicy Grudziądza, gdzie powstały kościoły w stylu neogotyckim np. kościół ewangelicki przy ul. Mickiewicza – obecny kościół katolicki p. w. Niepokalanego Serca NMP, kościół w Piaskach oraz w Mokrem.

Kościół w Mokrem wybudowano na gruntach należących do niemieckiego gospodarza Horsta. W latach 1895-96 wybudowano dom pastora, a w latach 1896-98 – kościół, którego poświęcenie miało miejsce w dniu 16 XII 1898 r.

Pierwszą liturgię sprawował kaznodzieja katedralny Hammer z Kwidzyna, a kazanie wygłosił pastor Diehl. Końcową liturgię sprawował wcześniejszy duszpasterz Ebel z Grudziądza.

Kościół miał 520 miejsc siedzących. Ławki wykonał Wittek z Elbląga, organy miały 12 registrów. Obydwa dzwony zostały odlane w Gdańsku przez Caliera. Ołtarz posiadał piękny krucyfiks, witraże za ołtarzem mają dwa skrzydła i przedstawiają ukrzyżowanie Chrystusa.

Biblię i kazalnicę z napisami podarowała cesarzowa niemiecka, natomiast cesarz Wilhelm II darował 25 000 marek.

Budowa kościoła kosztowała 45 000 marek, a dom pastora 23 000 marek.

W owym czasie było tylko w samej wsi około 400 ewangelików. Kościół przetrwał do marca 1945 r., kiedy to w wyniku działań wojennych został zdewastowany. W następnych latach obiekt służył jako magazyn dla GS-u. Przy końcu XX w. kościół został przejęty przez parafię Wniebowzięcia NMP w Mokrem i odremontowany.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.